

Det andra inhemska språket inom polisens verksamhet – språkliga färdigheter

Sanna Heittola

Nordiska språk

Vasa universitet

Tässä artikkelissa käsitellään poliisien itsearvioitua kielitaitoa. Tutkimus on toteutettu e-lomakkeen avulla ja yhteensä siihen osallistui 114 poliisia yhdestä suomenkielisestä ja yhdestä kaksikielisestä poliisi-piiristä. Määrällisen analyysin tulokset osoittavat, että ruotsinkieliset poliisit osaavat omien arvioidensa mukaan suomea paremmin kuin mitä suomenkieliset osaavat ruotsia. Lisäksi kaksikielisessä poliisi-piirissä työskentelevät suomenkieliset poliisit arvioivat ruotsin kielen taitonsa korkeammaksi kuin suomenkielisessä piirissä työskentelevät.

Nyckelord: polisen, språkfärdighet, språklagen

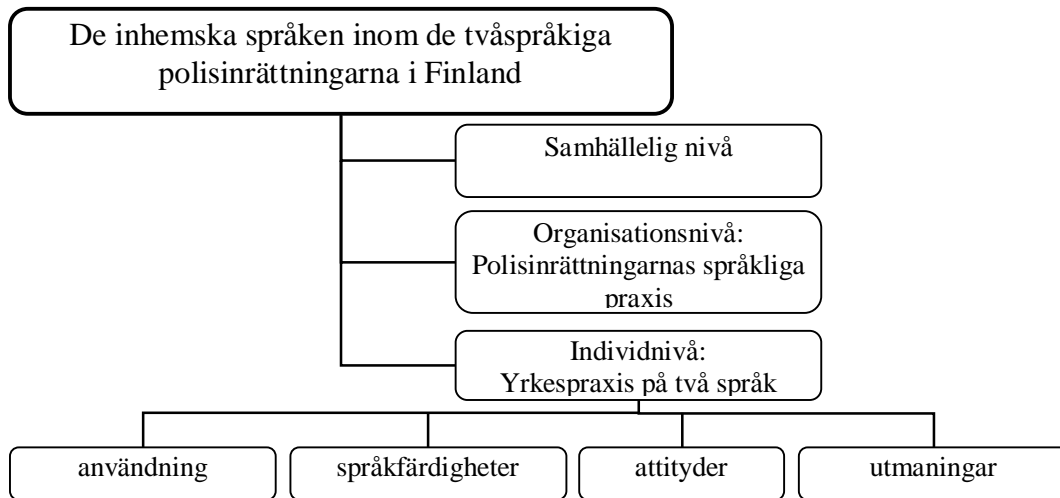
1 Inledning

Polisarbete är krävande på många sätt: en polis måste vara i både fysiskt och psykiskt skick för att kunna sköta sitt arbete på ett tillfredställande sätt. Polisycket är framför allt ett serviceyrke och förutsätter både skriftlig och muntlig behärskning av båda inhemska språken. Språket är ett av polisens viktigaste redskap och genom att utveckla sin språkförmåga kan poliser även utveckla sin yrkeskompetens. Polisen har rätt att ingripa i individens grundläggande rättigheter och därför är det viktigt att polisen har tillräckliga språkfärdigheter för att kunna fungera smidigt både på finska och på svenska. En polis med bra övertalningsförmåga kan även reda ut svåra situationer utan att behöva vidta kraftåtgärder (Arbets- och näringsministeriet 2013.) Målet med den här undersökningen är att beskriva polisens färdigheter i det andra inhemska språket.

2 Syfte

Denna artikel sätter det andra inhemska språket inom polisens verksamhet i fokus. Jag diskuterar polisens självbedömda språkfärdigheter och undersöker om informanternas språkfärdigheter överensstämmer med det som förutsätts i lagen. Svaren från både finsk- och svenskspråkiga men också från finskspråkiga som arbetar vid den tvåspråkiga

och vid den enspråkigt finskspråkiga polisinsrättningen jämförs sinsemellan. Till sist diskuterar jag framtidsaspekten, dvs. vilka slags krav de reformer som pågår inom polisen kommer att ställa på polisens verksamhet i fråga om de inhemska språken i framtiden och om informanterna är redo att utveckla sina språkfärdigheter.

Figur 1. En schematisk tankekarta över min blivande forskning

Denna undersökning är en pilotstudie för min doktorsavhandling som gäller de inhemska språken inom de tvåspråkiga polisinsrättningarna i Finland. Figuren ovan ger en överskådlig bild av min forskningsplan. Denna artikel berör främst individnivån och inom denna nivå självbedömda språkfärdigheter.

3 Material och metod

Fastän min kommande doktorsavhandling gäller de tvåspråkiga polisinsrättningarna i Finland har jag i pilotstudien informanter även från en finskspråkig polisinsrättning. Detta pga. att jag i denna artikel använder forskningsmaterial som jag insamlade för min avhandling pro gradu (Heittola 2012). Jag har samlat in mitt material med hjälp av en webbenkät. Sammanlagt har jag 114 informanter från en tvåspråkig polisinsrättning och en enspråkigt finskspråkig polisinsrättning. Av informanterna är 36 svenskspråkiga och 78 är finskspråkiga. Alla informanter som angav sig ha svenska som modersmål arbetar inom den tvåspråkiga polisinsrättningen (TP). Av de finskspråkiga informanterna angav 42 att de arbetar vid TP och 35 att de arbetar vid den enspråkigt finskspråkiga polisinsrättningen (FP). En informant angav att han arbetar inom en av polisens riks-

omfattande enheter. Informanterna har olika arbetsuppgifter och såväl poliser som arbetar ”på fältet” som poliser i ledande ställning deltar i undersökningen, vilket bidrar till att materialet omfattar en stor del av polisverksamheten. Det finns en klar skillnad i informanternas svarsbeteende. Över hälften (53,4 %) av poliserna från TP och under en femtedel (19,7 %) av poliserna från FP besvarade enkäten. Polisinrättningarna har också klart olika språkliga profiler. Inom FP är 99 % av befolkningen finskspråkig och knappt 0,3 % svenskspråkig. Inom TP är svenska ett levande språk och 41 % av invånarna är svenskspråkiga och 54 % finskspråkiga.

De svensk- och finskspråkiga informanterna har fyllt i skilda enkäter som består av både öppna och slutna frågor och av attitydpåståenden. I denna artikel diskuterar jag polisernas upplevelse av sina språkfärdigheter. I analysen av polisernas språkfärdigheter använder jag en kvantitativ metod och utnyttjar SPSS programmet (Statistical Package for the Social Sciences). Jag granskar informanternas språkfärdigheter med hjälp av typvärde som är det värde som har fått flest svar. Undersökningen har även ett jämförande perspektiv. Svaren från både finsk- och svenskspråkiga men också från finskspråkiga som arbetar vid den tvåspråkiga och vid den enspråkigt finskspråkiga polisinrättningen jämförs sinsemellan. Med jämförande perspektiv strävar jag efter att visa hur mycket polisens självbedömda språkfärdigheter kan variera mellan polisinrättningar som ställer olika språkkrav. Jag utreder polisernas uppfattning om sina språkfärdigheter ur fyra olika dimensioner och granskar informanternas produktiva (att kunna tala och skriva) och receptiva (att kunna läsa och förstå tal) färdigheter.

4 Informanternas språkfärdigheter

I detta avsnitt presenterar jag informanternas uppfattningar om sina språkfärdigheter i det andra inhemska språket. Först presenterar jag informanternas självbedömda språkfärdigheter och fortsätter med att diskutera om informanternas språkfärdigheter överensstämmer med det som förutsätts i lagen. Informanterna har alltså själva bedömt sina språkfärdigheter. Informanterna har inte fått anvisningar om vad t.ex. goda eller nöjaktiga språkfärdigheter betyder. Detta kan förstås påverka resultatet eftersom olika människor kan tolka sina språkfärdigheter enligt olika kriterier. Jag har valt att direkt

fråga vad informanterna anser om sina språkfärdigheter eftersom det skulle ha varit för komplicerat eller omöjligt att mäta polisers språkfärdigheter med ett språktest eller genom observation. Enligt Tarnanen och Pöyhönen (2011: 147) är dock korrelationen mellan självupplevd språklig färdighet och ett objektiva språktest stor.

4.1 Självbedömda språkfärdigheter

Enligt Börestam och Huss (2001: 30–31) är det viktigt att ha en god kompetens inom alla fyra delområden av språklig kompetens för att aktivt kunna agera i samhället. I min undersökning använder jag fördelningen av språklig kompetens i fyra olika dimensioner, dvs. jag utreder polisernas uppfattning om sina färdigheter i att kunna tala, skriva, läsa och förstå tal på det andra inhemska språket.

De finskspråkiga informanterna från TP bedömer sina kunskaper i att tala svenska högre än informanterna från FP. I genomsnitt anger de finskspråkiga informanterna från TP att de har goda muntliga färdigheter medan informanterna från FP anser att de kan tala svenska nöjaktigt. De svenskspråkiga informanterna, som alla arbetar inom TP, anser sig ha bättre muntliga färdigheter i finska än vad de finskspråkiga informanterna anser sig ha i svenska. Typvärdet för de svenskspråkiga informanternas muntliga kunskaper är bra.

Det verkar vara svårare för informanterna att skriva än att tala på det andra inhemska språket. Typvärdet för de finskspråkiga informanternas skriftliga färdigheter i svenska är nöjaktigt. De finskspråkiga informanterna från TP bedömer sina kunskaper i att skriva på svenska högre än informanterna från FP, men skillnaden mellan informanterna från de olika arbetsplatserna är inte lika stor som för de andra språkfärdighetsområdena. Typvärdet för de svenskspråkigas svar är bra. Över 80 % av dem tycker att de kan skriva åtminstone bra på finska.

De finskspråkiga informanterna anser sig ha bättre färdigheter i att förstå texter skrivna på svenska än vad de har i att tala eller skriva språket. Genomsnittligt tycker de finskspråkiga informanterna från TP att de har goda språkfärdigheter i läsförståelse och informanterna från FP att de har nöjaktiga färdigheter. De svenskspråkiga informanterna

anser sig ha utmärkta färdigheter i att förstå skriven finska. De finskspråkiga informanterna anger att de har ungefär likadana kunskaper i att förstå både skriven och talad svenska. De finskspråkiga informanterna från TP anger i genomsnitt att de har goda färdigheter i hörförståelse och informanterna från FP anser sig ha nöjaktiga färdigheter. Alla de svenskspråkiga informanterna anser sig ha modersmålslika, utmärkta eller goda färdigheter i hörförståelse.

Tabell 1. Informanternas produktiva och receptiva språkfärdigheter

	Produktiva färdigheter		Receptiva färdigheter	
	Svenskspråkiga	Finskspråkiga	Svenskspråkiga	Finskspråkiga
Modersm.	20,0 %	1,3 %	23,5 %	2,7 %
Utmärkt	24,3 %	9,7 %	36,8 %	17,3 %
Bra	42,9 %	20,1 %	36,8 %	28,0 %
Nöjaktigt	11,4 %	33,9 %	2,9 %	32,0 %
Försvarligt	1,4 %	31,8 %	–	17,3 %
Inte alls	–	3,2 %	–	2,7 %

Som framgår av tabell 1 anser både de finsk- och svenskspråkiga informanterna att de har bättre receptiva än produktiva färdigheter i det andra inhemska språket. Detta stämmer överens med att den receptiva språkkunskapen alltid är större än den produktiva kunskapen. Den receptiva, dvs. passiva kunskapen fungerar som reservoar därifrån man kan hämta material för bruk. (Leinonen & Tandefelt 2000: 9) Av tabellen framgår även att de svenskspråkiga informanterna skattar sina produktiva och receptiva färdigheter i finska betydligt högre än vad de finskspråkiga informanterna skattar sina färdigheter i svenska.

4.2 Lagen vs. informanternas språkfärdigheter

Enligt språklagen (6.6.2003/423) har alla rättighet att använda och få service på finska och svenska hos statliga och tvåspråkiga kommunala myndigheter utan att behöva be om service på sitt eget språk. Hos enspråkiga kommunala myndigheter, t.ex. hos enspråkiga polisinrättningar används kommunens språk. Alla har dock rättigheten att använda sitt språk, finska eller svenska, i ärenden som väcks av en myndighet och som gäller grundläggande rättigheter. Myndigheter är en- eller tvåspråkiga beroende på om

kommunerna på vilkas område myndigheten fungerar är en- eller tvåspråkiga. Enligt § 6 i språkkunskapslagen (6.6.2003/424) och 16 a § i polisförvaltningsförordningen (15.3.1996/158) finns det olika krav för poliser som arbetar i tjänster som förutsätter eller inte förutsätter en högskoleexamen. Tjänster inom manskapet och underbefälet är sådana tjänster som inte förutsätter högskoleexamen och tjänster inom befälet förutsätter högskoleexamen.

Tabell 2. Språkkunskaper som krävs av offentligt anställda

Myndigheter Tjänster	Tvåspråkiga Myndigheter	Enspråkiga Myndigheter
Tjänster som inte förutsätter högskoleexamen	Goda kunskaper i majoritetens språk. Nöjaktiga kunskaper i det andra språket.	Goda kunskaper i majoritetens språk. Nöjaktig förmåga att förstå det andra språket.
Tjänster som förutsätter högskoleexamen	Utmärkta kunskaper i majoritetens språk. Nöjaktiga kunskaper i det andra språket.	Utmärkta kunskaper i majoritetens språk. Nöjaktig förmåga att förstå det andra språket.

Av tabell 2 framgår att inom TP krävs goda kunskaper i finska och nöjaktiga kunskaper i svenska av manskapet och underbefälet. Av befälet krävs utmärkta kunskaper i finska och nöjaktiga kunskaper i svenska. Av manskapet och underbefälet inom FP krävs goda kunskaper i finska och nöjaktig förmåga att förstå svenska. Av befälet krävs utmärkta kunskaper i finska och nöjaktig förmåga att förstå svenska. I jämförelsen av informanternas självbedömda språkfärdigheter och språkkunskapslagens krav utgår jag från att svarsalternativen ”bra” och ”osaan hyvin” som jag har använt i enkäten när jag har frågat om informanternas språkkunskaper motsvarar beskrivningen ”goda kunskaper” som används i språkkunskapslagen, och att svarsalternativen ”nöjaktig” och ”osaan tyydyttävästi” i enkäten motsvarar lagens ”nöjaktig” samt att ”utmärkt” och ”osaan erinomaisesti” i enkäten motsvarar ”utmärkt” i språkkunskapslagen.

Vid FP uppfyller 69 % av informanterna språklagens krav, dvs. de förstår svenska nöjaktigt eller bättre. Av manskapet har 50–60 %, av underbefälet 75 %, och av befälet 100

% sådana färdigheter i läs- och hörförståelse som lagen förutsätter. Av de finskspråkiga informanterna som arbetar inom TP uppfyller 71–84 % av manskapet och 78–89 % av underbefälet språklagens krav, dvs. de har nöjaktiga eller bättre färdigheter i svenska. Av befälet har alla nöjaktiga eller bättre kunskaper i svenska, dvs. de uppfyller språklagens krav. Även de svenskspråkiga informanterna måste ha likadana språkfärdigheter i finska och svenska som de finskspråkiga informanterna inom TP. Av det svenskspråkiga manskapet har 86–93 % och av underbefälet 91–100 % sådana färdigheter i finska som lagen förutsätter, dvs. de har åtminstone goda kunskaper i finska. Av det svenskspråkiga befälet kan 80 % finska utmärkt eller bättre och uppfyller således språklagens krav. Informanter som arbetar inom TP har alltså inte bara bättre språkfärdigheter än informanterna från FP utan de uppfyller också språklagens krav bättre. Detsamma gäller jämförelsen mellan de svensk- och finskspråkiga informanterna. De svenskspråkiga kan finska bättre än vad de finskspråkiga kan svenska och de uppfyller också i högre grad språklagens krav.

Informanterna tillfrågades även om de själva anser att de kan det andra inhemska språket tillräckligt bra för att kunna sköta sina arbetsuppgifter på detta språk. Av de finskspråkiga informanterna angav lite under hälften (46,2 %) att de kan svenska tillräckligt väl och resten (53,8 %) tyckte att de inte kan språket tillräckligt väl. Det finns klara skillnader mellan polisinsrättningarna. Största delen (65,7 %) av informanterna från FP anger att de inte kan svenska tillräckligt väl för att kunna sköta sina arbetsuppgifter på detta språk. Det är intressant att se att trots att största delen av informanterna från FP enligt lagen kan svenska tillräckligt bra anser informanterna själva att deras språkfärdigheter är otillräckliga. Lite över hälften (54,8 %) av informanterna från TP anser sig kunna svenska tillräckligt väl och nästan alla (97,2 %) av de svenskspråkiga informanterna anser sig kunna finska tillräckligt väl.

5 Framtida utveckling

Stora förändringar har skett och kommer att ske inom polisens verksamhet under de närmaste åren. År 2009 lades 90 polisinsrättningar i häraderna ner och i stället inrättades 24 nya polisinsrättningar. Polisen ska reformeras ännu mer under 2014 och om-

struktureringen av polisförvaltningen (Pora III) kommer även att påverka språkaspekten. Rörliga polisen, som har samma språkkrav som de tvåspråkiga polisinställningarna, sammanslås med den lokala polisen och antalet polisinställningar skärs ner från 24 till 11. Sammanslagningen av polisinställningarna betyder förändrade språkkrav inte bara för rörliga polisen utan också för tre enspråkigt finskspråkiga polisinställningar. Den enspråkigt finskspråkiga polisinställningen i den här undersökningen är en av de polisinställningar som kommer att sammanslås till en tvåspråkig polisinställning, vilket i framtiden kan betyda högre språkkrav för de poliser som arbetar inom FP.

Om man vill arbeta som polis måste man under studierna avlägga språkexamen i det andra inhemska språket för att visa sina språkkunskaper. De som vill arbeta inom de tvåspråkiga polisinställningarna måste avlägga en mer omfattande examen än de som vill arbeta inom de enspråkigt finskspråkiga polisinställningarna. Problemet är alltså här att en del av de poliser som arbetar inom FP antagligen inte har avlagt den mer omfattande språkexamen och således inte borde ha rätt till att arbeta inom den nya tvåspråkiga polisinställningen. Positivt är att de finskspråkiga informanterna ställer sig positiva till att förbättra sina språkkunskaper. Över hälften (61,5 %) av de finskspråkiga informanterna anger att de skulle delta i en språkkurs på svenska om de fick möjligheten. Det finns inte heller stora skillnader i svarsbeteendet mellan de finskspråkiga informanterna som arbetar inom de två polisinställningarna. Största delen (58,4 %) av de svenskspråkiga informanterna skulle inte delta i en språkkurs på finska men ju sämre produktiva kunskaper informanterna anser sig ha desto hellre skulle de delta i en språkkurs. Det är mycket positivt att största delen av informanterna i undersökningen uppfyller språklagens krav och skulle vilja delta i en språkkurs. Ändå uppstår det dock enligt informanterna sådana situationer som de har upplevt som svåra på det andra inhemska språket.

Inrikesministeriet (2013: 12) har som mål att Finland år 2015 ska vara Europas tryggaste land och att kundbetjäningen ska hållas på samma nivå och polisens servicenivå tryggas trots besparingarna. Om man vill säkerställa bra betjäning på båda inhemska språken borde språkutbildning erbjudas till poliserna för att dessa mål ska kunna nås. Under hälften (45,7 %) av informanterna från FP har nu sådana produktiva färdigheter

som de högre språkraven skulle förutsätta. Situationen är knappast bättre inom de två andra finskspråkiga polisinställningarna som kommer att utgöra en del av tvåspråkiga polisinställningar genom den nya reformen. I framtiden kommer det att vara en utmaning för polisförvaltningen att erbjuda service på de båda inhemska språken. Pora III ändringarna träder enligt tidsplanen i kraft i början av 2014 vilket betyder att man omedelbart borde agera för att kunna säkerställa den språkliga servicen också i framtiden.

Det är inte bara polisförvaltningen som omstruktureras för som bäst pågår också en totalreform av utbildningen för polisexamen. Syftet med totalreformen är bland annat att ordna examensstrukturen och studierna så att de stämmer överens och är jämförbara med den allmänna yrkeshögskolestrukturen. Kraven på språkkunskaper ändras inte men i praktiken kommer språkkunskapsnivån att höjas efter reformen genom de prestationskrav som en examen omfattar. (Polisyrikeshögskolan 2012: 16, 78.)

Litteratur

- Arbets- och näringsministeriet (2013). *Konstaapeli* [Online]. Arbets- och näringsbyrån. [Citerat 26.3.2013]. Tillgänglig: http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/608_ammatti
- Börestam, Ulla & Leena Huss (2001). *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Heittola, Sanna (2012). *Det andra inhemska språket inom polisens verksamhet. Användning, attityder och självbedömd färdighet*. Avhandling pro gradu i nordiska språk. Vasa: Vasa universitet.
- Inrikesministeriet (2013). *Polisen reformeras 2014* [Online]. Inrikesministeriets publikationer. [Citerat 7.3.2013]. Tillgänglig: [http://www.kopijyva.fi/ejulkaisut/sisaasiainministerio/polisen_reformeras/Lag om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda 6.6.2003/424](http://www.kopijyva.fi/ejulkaisut/sisaasiainministerio/polisen_reformeras/Lag%20om%20de%20spr%C3%A4kkunskaper%20som%20kr%C3%A4vs%20av%20offentligt%20anst%C3%A4llda%206.6.2003/424).
- Leinonen, Therese & Marika Tandefelt (2000). *Svenskan i Finland – Ett språk i kläm? Unga finlands-svenskars modersmål*. Helsingfors: Yliopistopaino.
- Polisförvaltningsförordning 15.3.1996/158.
- Polisyrikeshögskolan (2012). *Totalreform av utbildningen för polisexamen. Projektrapport* [Pdf]. [Citerat 12.3.2013]. Tillgänglig: [http://polamk.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/1499F54B1585A7A9C2257A6E002839ED/\\$file/Polku_hankeraportti_www_r.pdf](http://polamk.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/1499F54B1585A7A9C2257A6E002839ED/$file/Polku_hankeraportti_www_r.pdf)
- Språklag 6.6.2003/423.
- Tarnanen, Mirja & Sari Pöyhönen (2011). *Maahanmuuttajien suomen kielen taidon riittävyys ja työllistymisen mahdollisuudet*. Puhe ja kieli 31: 4. 139–152.